

Валерій Вікторович Зінов'єв,
магістрант кафедри менеджменту
соціокультурної діяльності та
зовнішньокультурних зв'язків
Національної академії керівних кадрів
культури і мистецтв

УПРАВЛІННЯ КІНОПРОЕКТАМИ В СОЦІОКУЛЬТУРНОМУ СФЕРІ

У статті розглянуто особливості управління кінопроектами в соціокультурній сфері, підвищенням ролі культури в соціально-економічних перетвореннях, переосмисленні культурної політики, її пріоритетів і засобів їх досягнення.

Ключові слова: кінопроект, управління кінопроектами, соціокультурна сфера.

В статье рассмотрены особенности управления кинопроектами в социокультурной сфере, повышением роли культуры в социально-экономических преобразованиях, переосмыслением культурной политики, ее приоритетов и средств их достижения.

Ключевые слова: кинопроект, управления кинопроектами, социокультурная сфера.

The article considers the peculiarities of film projects in the social and cultural spheres.

Key words: film project, managing the project, socio-cultural sphere.

Проектування у соціокультурній сфері є важливою складовою теорії та практики сучасної соціокультурної діяльності. Здатність ефективно управляти соціокультурною сферою та її структурними підрозділами забезпечить найповніше задоволення потреб суспільства.

Якщо раніше функції соціокультурного проектування належали державним інститутам, то тепер все частіше вони переходять до суспільних інститутів, що позитивно впливає на свідомість народу, активізує соціокультурні творчості різних категорій населення, розширює кількість видів і форм творчості, збагачує спектр культурних ініціатив за рахунок розвитку різного роду суспільних рухів, об'єднань, клубів, асоціацій. Широкого використання набуває підтримка різних ініціатив, яка виражається у вигляді цільових програм загальнонаціонального й локального характеру.

Досвід розвинених демократичних країн свідчить, що внаслідок виваженої, послідовної державної політики у сфері культури відбуваються зміни в соціально-економічному, політичному розвитку суспільства. Особлива роль належить культурі в державотворчих процесах, у формуванні єдиного духовного простору, в утвердженні гуманістичних цінностей, національної самосвідомості і патріотизму. Національна культура в широкому розумінні як спосіб життя суспільства в усій його повноті є важливим чинником національного відродження, саме тим надчасовим явищем, на якому ґрунтуються як духовна спадщина, так і творіння майбутніх поколінь.

Важливою складовою української культури є кінематографія, кращі досягнення та здобутки якої широко відомі у світі. Та для успішного функціонування і розвитку вона більше, ніж будь-яка інша сфера суспільного життя, потребує постійної підтримки і опікування з боку держави та органів влади різних рівнів, створення відповідної інфраструктури галузі, капіталовкладень і поточного фінансування, забезпечення матеріально-технічними засобами.

Кризові явища в економіці, непрості процеси реформування всього суспільно-політичного життя мали негативні наслідки для вітчизняної культури і насамперед позначилися на її матеріально-технічній базі. Тому сьогодні кіно в Україні не повною мірою задовольняє потреби культурного і духовного відродження українського народу. Але за непростих сучасних умов продовжують функціонувати і досить активно розвиватися різноманітні кінопроекти, які дають об'єктивне уявлення про стан вітчизняного кінематографа, представляють нові тенденції в українському кіно та долучають до них широкі кола глядачів. Зазвичай кінопроекти, широко висвітлюються у засобах масової інформації, тобто автоматично зростає увага преси до вітчизняного кіно, що, безумовно, є позитивним фактом. Значна частина кінопроектів, має статус міжнародних. Тобто найновіші досягнення українського кіно демонструються на тлі широкої панорами світового кіномистецтва. Тож маємо змогу розглянути вітчизняний фільм у світовому контексті що у черговий раз підкреслює значення кінопроектів та актуальність їх розгляду.

Мета даної статті – розкрити особливості розвитку кінопроектів в соціокультурній сфері.

Вивчення проектної діяльності у сфері культури в якості інструменту культурної політики в умовах соціально-економічних трансформацій зумовило звернення до наукових праць з дослідження даної проблеми в різних контекстах. Проектна діяльність як одна з фундаментальних характеристик культури, знайшла своє відображення в публікаціях дослідників Е. В. Соколова [9], Т. М. Дрідзе [3], Г. А. Антонюк [1], А. П. Маркова та Г. М. Бирженюк [6], І. В. Петрової [8], Н. М. Драгомирецької [2] та інших. У їх працях, управління проектами культури, розглядається як перспективне поняття з різних завдань і поглибленого розуміння сутності культури.

Вже традиційно увагу преси привернули великі міжнародні кінопроекти. Одним з найрезонансніших заходів став Міжнародний кінофестиваль «Молодість» [5], – одна з найбільших спеціалізованих кіноподій України та Східної Європи за версією Міжнародної Асоціації Кінопродюсерів (FIAPF).

Головне завдання фестивалю – сприяння розвитку молодого професійного кіно. Як і сорок років тому конкурсна програма представляє професійні та аматорські фільми дебютантів. Головні секції – студентський, перший короткометражний (ігровий, анімаційний, документальний) та перший повнометражний ігровий фільм. До географії конкурсних робіт належать країни майже з усіх континентів. Тож, ми шукаємо та знаходимо і таким чином надаємо можливість молодим талантам посісти належне їм місце у сучасному

кіно процесі [4].

Вперше кінофестиваль «Молодість» відбувся в 1970 р., коли в Києві пройшов перший республіканський огляд студентських фільмів за такою самою назвою. Його організаторами виступили: Спілка кінематографістів України, ЦК ЛКСМУ і Комітет по кінематографії при Раді Міністрів України. Фестиваль мав на меті оцінити стан підготовки творчих кадрів кіногалузі заснованим 1961 р. факультетом кіномистецтва Київського державного інституту театрального мистецтва імені І. К. Карпенка-Карого, що мало сприяти створенню оптимальних умов для формування необхідної для потреб вітчизняної кіноіндустрії кількості фахівців. За дев'ять років своєї діяльності факультет кіномистецтва продемонстрував ефективність своєї системи освіти й накопичив чималий екранний доробок. Отже, було цілком доцільно напередодні ювілейного десятого року організувати огляд творчих здобутків вихованих у вітчизняній кіношколі митців. Саме таке завдання стояло перед першим республіканським фестивалем студентських фільмів «Молодість». До його програми увійшли 34 документальні, науково-популярні, ігрові й анімаційні стрічки, відзняті протягом 1965–1970 рр.

Журі першого фестивалю «Молодість» очолював режисер Микола Машенко. Призи вручалися на урочистому закритті, у Палаці культури заводу «Арсенал». Наступні десятиліття засвідчили, що вибір лауреатів фестивалю 1970-го був напрощуд точним. Всі вони плідно працювали в українській кінематографії.

Переможці першого фестивалю «Молодість» взяли участь і в подальших програмах фестивалю. На другому фестивалі «Молодість» починає визначатися структура конкурсу: до нього було включено як короткометражні, так і повнометражні стрічки. На честь ювілею кінофакультету відкриття й закриття фестивалю було проведено в кінозалі Жовтневого палацу культури.

У перші роки інтерес до подій кінофестивалю «Молодість» виявляє лише спеціалізована преса – коротенькі огляди на шпальтах тижневиків «Культура і життя», «На екранах України», в журналі «Новини кіноекрана». Фестиваль був орієнтований передусім на фахівців, хоча робили спроби залучити до його аудиторії глядачів не лише Києва, а й інших міст України. Його програми представляють на Дніпропетровщині, у Павлограді, Кривому Розі, де проходять творчі зустрічі молодих кіномитців з робітничими колективами. «Молодість» поступово набуває впливу у вітчизняному культурному середовищі. І вже з середини 1970-х в огляді беруть участь студенти Всеросійського державного інституту кінематографії, лєнінградські й мінські документалісти, творча молодь Болгарії, Вірменії, Грузії.

За складом і мистецьким рівнем програми «Молодість», формально зберігаючи статус республіканського фестивалю, фактично перетворюється на відкритий національний кіноогляд, що цілком відповідає загальноєвропейській тенденції.

У 1970-х кінофестиваль «Молодість» залишається єдиним щорічним кінофорумом України. Його конкурсна програма завжди буде зосереджена на студентських і перших професійних працях режисерів.

1980 рр. виявилися не дуже щедрими на творчі відкриття й нові перспективні особистості. Міжнародний кінофестиваль «Молодість», і далі обмежуючись теренами радянської кінематографії, фіксує в своїй конкурсній програмі скромні успіхи вітчизняної ігрової режисури. Лауреати фестивалю того часу постануть перед необхідністю творчої самореалізації у період остаточного розпаду радянської системи. Мало хто з них спроможеться поставити більше двох кінофільмів: вони або перейдуть працювати на телебачення, або емігрують.

Наприкінці 1980-х на «Молодісті» відбувається низка дебютів нової генерації документалістів, спроможних оперативно і влучно цілити в найболючіші проблеми суспільства доби соціальних катаклізмів.

Віддаючи належне зростаючій ролі документалістики, кінофестиваль «Молодість» 1987 р. вперше ділить програму на дві частини – ігрову та неігрову. Роботу кожної з них оцінює окреме фахове журі. Така структура збережеться кілька років, поки документальне кіно максимально відповідатиме горизонталі суспільного очікування.

Останнє радянське кінодесятиліття позначене для «Молодісті» певним розширенням географії. У програмі фестивалю починають брати участь студенти й дебютанти з Литви, Латвії, Естонії, Азербайджану, Узбекистану, Туркменії, Казахстану, НДР, Польщі. Серед конкурсантів «Молодісті» 80-х чимало іноземних студентів факультету кінорежисури Київського державного інституту театрального мистецтва імені І. К. Карпенка-Карого – з Ірану, Ємену, Бангладеш, Греції.

Кінофестиваль «Молодість» завжди проводиться в Києві. Тому назва міста врешті стає частиною офіційного імені кіноогляду: Київський міжнародний кінофестиваль «Молодість». Щороку в Харкові, Одесі, Львові, Донецьку проводяться дводенні програми «Відлуння “Молодісті”»: в них презентується по кілька стрічок з міжнародної й національної секцій.

Складна процедура вступу до Спілки кінематографістів призводить до відчутного старіння її складу. Щоб активніше залучити молодь до кінематографічного життя, 1988 р. при Спілці створено Об'єднання молодих кінематографістів України (ОМКУ), яке очолює режисер «Укртелефільму» Михайло Павлов. Того ж року це Об'єднання перебирає на себе організацію кінофестивалю «Молодість», щоб дати новий імпульс його розвитку. Фундаторами форуму на цьому етапі виступають: Спілка кінематографістів, Об'єднання молодих кінематографістів, Міністерство у справах молоді та спорту, Фонд міжнародного молодіжного співробітництва, Держкінофонд України, Спілка молодіжних організацій України. Від 1989 р. фестиваль починає видавати власний каталог фільмів (раніше друкувалися тільки розклади кінопоказів), в якому віддзеркалюється неоднозначність мовної ситуації тогочасної України: каталог виходить російською й українською, а від 1991 р. – ще й англійською.

Об'єднання молодих кінематографістів України активно налагоджувало контакти з державними, громадськими й комерційними кінематографічними структурами всіх республік СРСР і ближнього зарубіжжя. Перша половина

1990-х стала дуже продуктивною для українського кіно. Через залучення у кіновиробництво приватного капіталу в цей період було вироблено велику кількість фільмів. У вітчизняну кінематографію прийшла нова генерація обдарованих митців. У 1993-1994 рр. Об'єднання молодих кінематографістів України видало два довідники, присвячені цій генерації, яка встигла заявити про себе повнометражними й короткометражними фільмами, представленими в програмі фестивалю «Молодість», й зробила вагомий внесок у розвиток вітчизняного кіно.

Проте переважна більшість приватних інвесторів використовувала кіновиробництво лише як схему для відмивання грошей і не була зацікавлена у виході створених при цьому фільмів на великий екран. Засновувалися й дуже швидко переставали існувати численні кінокомпанії-метелики. Попри значну кількість знятих у ту добу картини, так і не дійшли до свого глядача. Державна система кінопрокату швидко розпадалася, глядач покинув зали кінотеатрів, не маючи ані коштів, ані часу на перегляд стрічок, оскільки був заклопотаний проблемою виживання в умовах тотального дефіциту товарів першої необхідності.

Деструктивні процеси, які відбувалися в українському кіно за останні два десятиліття, призвели до того, що основні режисерські й операторські сили генерації, котра дебютувала в цей час на «Молодісті», перейшли на телебачення, в рекламу або емігрували. Об'єднання молодих кінематографістів України проіснувало кілька років. Економічна криза, якою супроводжувався розпад СРСР, дуже швидко зняла питання про об'єднання молодих кінематографістів, оскільки за короткий час кіновиробництво різко скоротилося. З середини 1990-х кінофестиваль «Молодість» надовго був позбавлений можливості включати до конкурсу повнометражні й навіть короткометражні українські дебюти через їхню відсутність. У другій половині нульових років кіновиробництво поступово почало відроджуватися.

Напередодні здобуття Україною незалежності в 1991 р. проходив 22-й Відкритий український кінофестиваль «Молодість». Очолюваний Михайлом Павловим Оргкомітет фестивалю вперше сформував міжнародне журі. Через фінансові проблеми вперше запроваджені грошові премії так і не були вручені переможцям. Наступного 1992 р. фестиваль не проводився. Він відновився 1993 р., коли керівництво прийняв на себе колишній голова київського кіноклубу «Діалог» Андрій Халпахчі.

Вирішальну роль у налагодженні міжнародних творчих зв'язків фестивалю відіграла співпраця з дипломатичним корпусом, акредитованим у Києві в першій половині 90-х. Посольства Франції, Німеччини, Швейцарії, Фінляндії, Італії, Швеції, Чехії відтоді стали постійними партнерами «Молодісті», надаючи допомогу в підготовці своїх національних програм, запрошенні кіномитців. 1993 р. «Молодість» була офіційно зареєстрована Міжнародною федерацією асоціацій кінопродюсерів (ФІАПФ) як міжнародний кінофестиваль, який працює у повній відповідності до світових стандартів. Від 1993 р. головним призом Київського кіноогляду є авторська статуетка «Скіфський олень».

Одним з основних своїх завдань фестиваль вважає просування українського кіно на світові кінофоруми. З цією метою до Києва щороку запрошуються селекціонери провідних міжнародних кінооглядів. Окрім включених до конкурсної програми фільмів вітчизняних виробників, до уваги гостей «Молодості» представляється широкий спектр національної кінопродукції в усіх професійних форматах у спеціальній секції «Панорама українського кіно». Чимало фільмів з цієї програми потрапляли на західні фестивалі, а часом і здобували там престижні нагороди.

Увага Київського міжнародного кінофестивалю «Молодість» сфокусована і на стрічках, знятих іноземними постановниками про Україну й українців. 1997 р. Київський міжнародний кінофестиваль «Молодість» засновує щорічну премію «За внесок у світове кіномистецтво» на пошану найвизначніших митців світу. Час від часу гостями, учасниками або членами журі «Молодості» стають зарубіжні митці українського походження.

У 2000 рр. «Молодість» збирає в своїх програмах від 250 до 400 фільмів з понад сорока країн світу. Найширше були представлені кінематографісти з України, Німеччини, Франції, Італії, Росії. Протягом дев'яти днів її заходи відвідало близько 100000 глядачів. Урочисте відкриття й закриття фестивалю проводилося в Національному палаці «Україна». Конкурсну програму оцінюють головне міжнародне журі, журі Міжнародної Федерації кінопреси FIPRESCI, журі міжнародної федерації кіноклубів FICC та журі екуменічних організацій. Від 2003 р. щороку вручається спеціальний приз «За розвиток національного кінематографа».

Від 2002 р. в рамках фестивалю працює Київська майстерня талантів, яка розпочиналась як спільний проект з «Кампусом талантів» Берлінського міжнародного кінофестивалю, а потім стала самостійною структурою. Вона дала студентам мистецьких вузів та творчій молоді можливість відвідувати лекції та семінари майстрів світового кіно.

Початок XXI століття став приводом для підведення підсумків діяльності провідних міжнародних кінофорумів останніх десятиліть. Змінилися й умови співпраці кінооглядів з виробниками й дистрибуторами фільмів. Якщо до кінця 1990-х фестивалі розглядалися радше як кінематографічне свято, своєрідна реклама запрошених на нього картин, то нині вони трактуються як альтернативний прокат і мають суто комерційні взаємини з власниками прав на фільми. Внаслідок цього відбувається поступова зміна фестивальних еліт. Нині для менеджерів соціокультурної діяльності важливіше володіти основами сучасного менеджменту, ніж знатися на мистецтві кіно. Ці процеси торкнулися й «Молодості», чия залежність від спонсорського фінансування впливає на підвищення зацікавленості в участі кінозірок, потужній рекламній кампанії, комерціалізації кінопоказів [7]. Також слід зазначити, що кінофестиваль «Молодість» багатий не тільки кінодобірками, а й майстер-класами, презентаціями проектів та професійними дискусіями [5].

Київський міжнародний кінофестиваль дебютних фільмів «Молодість», що виріс з фестивалю студентських робіт майбутніх кінофахівців, нині, досягнувши цілком респектабельного віку, перетворився на колосальну

комунікативну подію, що репрезентує одночасний (синхронічний) зріз дебютного, отже, переважно «молодого» кіно, демонструючи його загальносвітові тенденції. Така інтеракція за участі фільмів з багатьох країн світу дає слушну нагоду обміркувати, як же ми виглядаємо у цих контекстах кінематографічного розмаїття [10].

Проведення численних кінопроектів дозволило висвітлити сильні та слабкі сторони сучасного вітчизняного кіно, його проблеми та здобутки. У черговий раз звернули на себе увагу фінансово-економічні проблеми кіномитців та недостатність фінансування кіно з боку держави. Кінопроекти показали і певні вади у постановці фільмів і їх сценаріях, які, головним чином, були зосереджені на темних, негативних сторонах життя. На превеликий жаль у фестивальну галузь, де вже конкурують численні гравці, приходять люди без досвіду, непрофесійні або й просто ті, хто прагне легких і швидких грошей.

Водночас кінопроекти засвідчили великий інтерес глядачів до кращих здобутків вітчизняного кіно, а також стали певним кроком до успішного просування українських стрічок на світовий кіноринок [5].

Отже, для менеджера зовнішньокультурної діяльності управління проектами має важливе значення, позаяк успішність діяльності фахівця соціокультурної сфери залежить від ступеня оволодіння знаннями, а вивчення соціокультурних процесів є необхідною умовою реального впливу на активізацію та подальший розвиток соціокультурної діяльності, мобілізації її внутрішніх ресурсів, удосконалення механізму саморозвитку, адаптації до ринкових умов, створення системи духовного захисту населення.

Література

1. *Антонюк Г. А.* Социальное проектирование / Г. А. Антонюк. – Минск, 1978. – 245 с.
2. *Драгомирецька Н. М.* Управління соціальними та культурними проектами / Н. М. Драгомирецька. – Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2008. – 276 с.
3. *Дридзе Т. М.* Основы социокультурного проектирования / Т. М. Дридзе, Э. А. Орлова. – М., 1995. – 245 с.
4. Історія тривалістю у півстоліття / molodist. – [Електроні текстові дані]. – Режим доступу : http://www.molodist.com/festival_history. – Назва з екрану.
5. Кінофестивалі в Україні та проблеми розвитку вітчизняного кіно (оглядова довідка за матеріалами преси 2009 року) / Міністерство культури України. – [Електроні текстові дані]. – Режим доступу : <http://mincult.kmu.gov.ua/mincult/uk/publish/article/192176>. – Назва з екрану.
6. *Марков А. П.* Основы социокультурного проектирования: учеб. пособие / А. П. Марков, Г. М. Бирженюк. – СПб., 1997. – 260 с.
7. *Новікова Л.* Кінофестиваль «Молодість» як віддзеркалення генези національного кінопростору України // Науковий вісник Київського національного університету театру, кіно і телебачення імені І. К. Карпенка-Карого : [зб. наук. праць]. – 2011. – № 9. – С. 120–134.
8. *Петрова І. В.* Проектування в соціокультурній сфері: навч. посіб. / І. В. Петрова. – К. : КНУКіМ, 2007. – 372 с.
9. *Соколов А. В.* Феномен социально-культурной деятельности / А. В. Соколов. – СПб., 2003. – 203 с.
10. Фестивальна палітра // Забавіна І. Кінематограф незалежної України : тенденції, фільми, постаті / І. Забавіна. – К. : Фенікс, 2007. – С. 177–178.